

<http://doi.org/10.26565/1727-6667-2026-1-09>
УДК 352:332.1:502.131.1(477.8)

Міхальські Томаш,

Доктор наук про Землю в закресі Географії,
професор кафедри політичної географії Інституту суспільних наук Гданського Університету,
вул. Професора Марії Яніон, 7, 80-309 Гданськ, Польща
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7916-9620>
e-mail: tomasz.michalski@ug.edu.pl

Радченко Олександр Віталійович,

доктор наук з державного управління, професор,
заслужений працівник освіти України,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
ННІ прикладної економіки і менеджменту ім. Г.Е. Вейнштейна
Одеського національного технологічного університету,
вул. Канатна, 112, м. Одеса, 65039, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0437-6131>
e-mail: oleksander.radchenko@ug.edu.pl

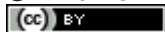
Бабаєв Валерій Юрійович,

к.держ.упр., доцент, доцент кафедри економічної політики та менеджменту
Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-8652-2974>
e-mail: babaevV@ukr.net

СТАЛИЙ ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ НАПРЯМІВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОСТУПУ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Анотація. У статті представлено результати науково-прикладного аналізу проблем та перспектив сталого еколого-орієнтованого розвитку територіальних громад Українських Карпат у контексті децентралізації, європейської інтеграції та повоєнного відновлення. Дослідження виконано в контексті поглиблення децентралізаційних процесів, реалізації євроінтеграційного курсу та потреб повоєнного відновлення. Метою роботи визначено узагальнення сучасного стану гірських громад, ідентифікацію ключових обмежень їхньої соціально-економічної та екологічної спроможності, а також обґрунтування напрямів удосконалення локальної політики розвитку з імплементацією європейських підходів до підтримки гірських територій. Аргументовано, що реформа місцевого самоврядування розширила управлінські та фінансові спроможності громад Карпатського регіону, однак

© Міхальські Т., Радченко О. В., Бабаєв В. Ю., 2026

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

їх практична реалізація ускладнюється кадровим дефіцитом, неузгодженістю пріоритетів між населенням та органами влади, демографічними та міграційними зрушеннями, а також ескалацією екологічних ризиків, що посилюються внаслідок воєнних дій. Обґрунтовано необхідність інтеграції екологічних обмежень і потенціалу територій у процеси стратегічного планування, що передбачає поєднання відновлення інфраструктури з розвитком туристично-рекреаційної сфери, підтримкою малого та середнього підприємництва, формуванням екологічної культури та вдосконаленням інструментів фінансового вирівнювання з урахуванням специфіки гірських територій. Зроблено висновок, що підвищення спроможності карпатських громад потребує інституційного посилення місцевого врядування, активізації партнерських зв'язків із громадами ЄС та впровадження адаптованих європейських практик підтримки гірських територій.

Запропоновано концепцію інноваційного екологоорієнтованого економічного розвитку Карпатського регіону на основі цифрової трансформації та євроінтеграції, яка включає адаптацію інструментів європейської стратегії Смарт спеціалізації до умов Карпатського регіону. Розглянуто можливості розвитку цифрової зайнятості в гірській місцевості з виділенням видів зайнятості, що відповідають смарт-пріоритетам для Карпатського регіону. Запропоновано кластерно-кооперативну модель контрактного фермерства для Карпатського регіону з виділенням можливостей контракування та описом механізму взаємодії.

Ключові слова: публічне врядування, сталий еколого-орієнтований розвиток, територіальна громада, Українські Карпати, цифрова трансформація, смарт-спеціалізація, цифрова зайнятість, кластерно-кооперативна модель контрактного фермерства.

Як цитувати: Міхальські Т., Радченко О. В., Бабаєв В. Ю. Сталий еколого-орієнтований розвиток Українських Карпат як один з ключових напрямів євроінтеграційного поступу повоєнної України. *Теорія та практика державного управління*. 2026. Вип. 1 (82). С. 159–176. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2026-1-09>

Вступ

Однією з найбільш результативних реформ, реалізованих в Україні у передвоєнний період, стала реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади, наслідком якої стало укрупнення та посилення як сільських районів, так і переважної більшості сільських територіальних громад, що надало новий імпульс їхньому розвитку.

Ця реформа постала важливим етапом на євроінтеграційному шляху України, оскільки однією з фундаментальних цінностей Європейського Союзу є визнання того, що "сільські райони є тканиною нашого суспільства та серцевиною економіки Європейського Союзу. Вони є основною частиною нашої ідентичності та нашого економічного потенціалу. Ми будемо берегти та зберігати наші сільські райони та інвестувати в їхнє майбутнє" [24]. Розвиток сільських, зокрема гірських, територіальних громад у Євросоюзі формується в межах парадигми сталого еколого-орієнтованого розвитку. За визначенням вітчизняних експертів "реформа децентралізації не лише створила нові можливості для розвитку територіальних громад, а й запровадила європейську модель місько-

го самоврядування, адаптовану до національних умов, і тим самим наблизила нашу державу до стандартів ЄС" [15, с. 157]. Отже, зазначена реформа створила передумови та можливості для повоєнної відбудови українських громад саме в контексті парадигми сталого еколого-орієнтованого розвитку.

Євроінтеграційний поступ, імовірно, розпочнеться з територій, які вже мають усталені відносини з територіальними громадами ЄС, налагоджені зв'язки та досвід реалізації спільних проєктів. У цьому контексті пріоритетного значення набувають прикордонні з країнами Євросоюзу об'єднані територіальні громади, насамперед Карпатського регіону України. Саме ці громади володіють найбільшим потенціалом для того, щоб "добре розуміти особливості сучасного розвитку та володіти необхідними знаннями, інформацією, навичками та досвідом для подальшого забезпечення конкурентоспроможності своїх громад", зокрема в європейському просторі [2, с. 173].

Таким чином, актуалізується проблематика дослідження особливостей формування та реалізації політики сталого еколого-орієнтованого розвитку територіальних громад Українських Карпат у сучасних умовах та в період повоєнного відновлення держави.

Огляд літератури

Проблематика соціально-економічного розвитку територіальних громад перманентно перебуває в полі зору державних інтересів як актуальний і пріоритетний напрям, оскільки, будучи складовою єдиної держави, громади роблять внесок у її історію, внутрішнє політичне, економічне, культурне життя та досягнення певних результатів на міжнародній арені. Економічний еколого-орієнтований розвиток територій створює базу і є важливим джерелом підвищення якості життя населення, зростання самоповаги людей в результаті формування соціальної, політичної, економічної та інституційної систем, орієнтованих на підвищення престижності особистості в суспільстві [13]. Зокрема, на нашу думку, заслуговують на увагу публікації таких дослідників як Т. Безсмертнюк, О. Гарашук, П. Жук, Р. Костик, В. Кравців, С. Криштанович, А. Кудерова, В. Куценко, М. Пасічник, І. Свида, В. Химинець, І. Тищук, М. Хольченков, К. Цвірко та ін.

Варто виокремити львівську дослідницю С. Криштанович, яка у своїй монографії "Публічний менеджмент соціально-економічного розвитку гірських територій карпатського регіону", здійснила комплексний аналіз соціально-економічного розвитку гірських територій в Україні та у країнах ЄС. Особливу увагу в монографії приділено питанням розробки стратегій і програм, які забезпечуватимуть сталий розвиток гірських територій [12]. У свою чергу концептуальні засади сталого територіального розвитку як об'єкта публічного управління окреслює К. Цвірко [23].

Проблематику розвитку гірських територій України у парадигмі європейського досвіду розкривають В. Кравців та П. Жук [10]; аналіз зарубіжних моделей реалізації політики регіонального розвитку здійснюють Р. Костик [9] та М. Хольченков [22]; роль гірських територій в контексті стійкого розвитку україн-

ських Карпат розкриває І. Свида [20]; законодавчо-нормативні складові розвитку гірських територій характеризують Т. Безсмертнюк, І. Тищук та М. Пасічник [1]; проблематику формування екологічної культури як складової сучасного соціально-економічного розвитку територіальних громад підіймають О. Гаращук, В. Куценко та А. Кудерова [4]; перспективи еколого-економічного розвитку Карпатського регіону та механізми імплементації європейської практики управління розвитком гірських територій в Україні окреслює В. Химинець [21].

Зазначені вище публікації стали основою джерельної бази проведеної нами цієї наукової розвідки.

Мета статті

Метою даної публікації є аналіз сучасного стану й проблем розвитку гірських ОТГ України та на його основі обґрунтування науково-практичних засад формування та реалізації сталого еколого-орієнтованого розвитку територіальних громад Українських Карпат в повоєнний період.

Методологія дослідження.

Методологічну основу дослідження становлять системний та інституційний підходи, що дозволяють розглядати територіальну громаду як відкриту соціально-економічну систему з власними ресурсами, обмеженнями та механізмами колективної дії, а також як інституційно вбудований рівень публічного управління, на який одночасно впливають національні політики, європейські стандарти й локальні практики врядування.

У межах реалізованого дослідницького дизайну застосовано методи аналізу й синтезу, абстрагування та узагальнення для виокремлення ключових проблем розвитку гірських громад, порівняльний метод для співставлення підходів державної гірської політики країн Європейського Союзу та України, а також контент-аналіз нормативно-правових актів і стратегічних документів, що регламентують розвиток гірських територій, туризму та регіональної політики; емпіричну базу сформовано на основі узагальнення висновків сучасних фахових публікацій і аналітичних матеріалів, репрезентованих у списку використаних джерел, що забезпечує відтворюваність аргументації та коректність посилань.

Основні результати дослідження

Реформа децентралізації кардинально трансформувала роль і статус органів місцевого самоврядування в Україні, перетворивши їх із об'єкта управління на суб'єкт управління. Це, у свою чергу, означає новий рівень відповідальності за розвиток територіальних громад та висуває підвищені вимоги до якості публічного управління на локальному рівні. В контексті євроінтеграційного курсу країни це управління має відповідати сучасним цінностям і стандартам Європейського Союзу, насамперед щодо переходу на стратегію сталого еколо-

го-орієнтованого розвитку. Під останнім розуміється цілеспрямований, інституційно забезпечений і суспільно погоджений процес формування та реалізації місцевої публічної політики, в межах якого органи місцевого самоврядування разом із мешканцями та іншими зацікавленими сторонами забезпечують довгострокове підвищення якості життя і економічної спроможності громади через раціональне використання ресурсів, відновлення й збереження природних екосистем, зменшення екологічних ризиків і забезпечення міжпоколінної справедливості, не допускаючи перевищення екологічної місткості території та підмінюючи екстенсивні моделі зростання моделями інноваційної та соціально відповідальної економічної активності.

Успішність місцевого еколого-орієнтованого соціального-економічного розвитку залежить від цілої низки факторів, зокрема: врахування потреб громади й поєднання інтересів у забезпеченні співпраці широкого кола зацікавлених осіб; інноваційності та креативності, що створює конкурентні переваги; системності та комплексності складових, що впливають на збільшення конкурентоспроможності; використання елементів стратегування, планування та прогнозування на основі чітко визначених цілей, завдань, сфер діяльності; направленості у довгостроковій перспективі на вирішення існуючих проблем і актуальних питань розвитку [8, с. 85].

З урахуванням конституційно закріпленого курсу України на європейську інтеграцію та для успішного вирішення проблем соціально-економічного розвитку гірських територій України виключне значення має узагальнення досвіду державної гірської політики зарубіжних країн, насамперед країн Європейського Союзу, постійний системний вплив урядів якого на процеси життєзабезпечення гірських територій ЄС є гарантією сталого фінансово-економічного, соціально-політичного та екологічно-орієнтованого розвитку територіальних гірських громад.

Оскільки більшість гірських територій як Європи, так і України є периферійними зі складними природними умовами, тому вони потребують особливої комплексної і всебічної розробки політики для того, щоб гарантувати населенню гірських територій право на життя і роботу, на збереження їх природнього середовища проживання за дотримання умов і життєвого рівня. У світовій практиці вже давно сформувалося та знайшло застосування розуміння гірської політики як інструмента найбільш повної реалізації соціально-економічних проблем населення, яке проживає в гірських районах. Втім, на переконання М. Хольченкова, "варто усвідомлювати, що повноцінна імплементація багатовимірного європейського досвіду неодмінно потребує надзвичайно виваженого та диференційованого підходу з огляду на наявну інституційну асиметрію та суттєву дивергенцію історичних траєкторій соціально-економічного розвитку регіонів в Україні та країнах-членах ЄС" [22, с. 575].

Сучасна політика ЄС щодо гірських та інших проблемних територій носить переважно "стимулювальний" характер, основою якої стала відмова від прямих бюджетних дотацій та "зміщення акцентів" на формування інституційних засад, створення сприятливого інституційного середовища для розвитку ділової

активності на цих територіях на засадах еколого-орієнтованого сталого розвитку [25, с. 13]. Важливе значення для сталого розвитку гірських територій мало прийняття Європейської хартії гірських регіонів, відповідно до якої держави-члени Ради Європи взяли на себе зобов'язання забезпечити юридичне визнання особливої природи гірських регіонів, що має відобразитись як в організації політичних й адміністративних структур, так у конкретній політиці в окремих галузях загальної діяльності; розробляти і здійснювати таку політику територіального планування в гірських регіонах, яка сприяла б сталому розвитку традиційної діяльності з урахуванням потреб охорони довкілля [9].

Якщо ж зосередити увагу на особливостях розвитку територіальних громад гірських територій нашої держави, слід зазначити, що в Україні запроваджено певні інструменти соціально-економічної підтримки гірських територій. Вони фокусувалися на гірські населені пункти, що потребувало вироблення критеріїв їх визначення, які у кінцевому підсумку набули правової основи із включенням у положення Закону України "Про статус гірських населених пунктів в Україні". У контексті забезпечення правової основи існуючих сьогодні в Україні інструментів гірської політики, спрямованої насамперед на соціальний захист громадян, що проживають у населених пунктах, яким надається статус гірських такий підхід до територіальної типології П. Жук вважає виправданим [6, с. 23].

Певним чином дотичною до гірських регіонів стала урядова "Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року", яка ставить основні стратегічні завдання подальшого розвитку, зокрема, забезпечення ефективного і комплексного (економічного, соціального, екологічного та інноваційного) використання наявного туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу шляхом розв'язання проблеми рекреаційного природокористування та охорони навколишнього природного середовища та удосконалення територіальної структури сфери туризму, створення умов для оптимізації організаційно-економічної структури діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу у сфері туризму і розроблення національних стандартів надання туристичних послуг відповідно до міжнародних стандартів [19].

В цілому державна політика розвитку територіальних громад гірських регіонів України базується як на міжнародних правових документах, так і на Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки та на Державній програмі розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки. Зазначені нормативно-правові документи передбачали заходи з покращення стану інфраструктурного середовища, соціально-культурних об'єктів, бережливе використання природних ресурсів активізацію діяльності з охорони природних екосистем та зміцнення рівня екологічної безпеки гірських регіонів, попередження та подолання наслідків катастроф техногенного характеру. Як зазначає Н. Паньків, в цілому стратегічним напрямом розвитку економіки Карпатського регіону було проголошено туристично-рекреаційну галузь, яка є істотним показником стабільного й динамічного зростання надходжень до бюджету та позитивного впливу на покращення показників у багатьох галузях економіки [17, с. 73].

Дійсно, туристично-рекреаційна сфера є однією з найперспективніших щодо сталого розвитку територіальних громад гірських регіонів. Як зазначає В. Химинець, "у більшості гірських регіонів світу рекреаційна діяльність пов'язується з використанням лісових, кліматичних, спелеологічних, водних, у тому числі бальнеологічних ресурсів. Тобто на зазначених територіях можуть розвиватися найрізноманітніші види туризму: клімато- та бальнеолікування; спелео-, гірськолижний, екскурсійний, сільський, пригодницький туризм; альпінізм, мисливство і рибальство та багато інших. Як ніяка інша місцевість не лише України, але й світу, Карпатський регіон найбільш повно відповідає цим вимогам" [21, с. 25].

Проте війна зруйнувала намічені плани й принесла значну кількість нових проблем життєдіяльності для гірських територій Українських Карпат.

До таких проблем вітчизняні експерти й фахівці відносять: наявність розбіжностей в першочергових потребах громад та діями з боку місцевої влади на їх задоволення, недостатній рівень якості послуг, що надаються місцевими органами влади [18, с. 91]; наявність великої кількості внутрішньо переселених осіб та пов'язані з цим проблеми працевлаштування, адаптації, самоідентифікації мігрантів, зокрема спільнотної ідентичності, національної ідентичності, а також можливі шляхи культурного та етнокультурного розвитку мігрантів [11, с. 32]; зміни демографічного складу мешканців ОТГ внаслідок мобілізації та захисту Батьківщини переважно чоловіками працездатного віку, що змінює структуру виробничих сил громади та регіону в цілому; брак кваліфікованих кадрів місцевих органів публічного управління та низька активність жителів у вирішенні питань функціонування громади [3, с. 186]; подальше наростання загроз виникнення екологічно небезпечних техногенних аварій і катастроф.

Звичайно, це далеко не всі проблеми, з якими стикаються українські територіальні громади на сучасному етапі, де найголовнішим для кожного українця є остаточна перемога у війні з агресором.

Наразі для перспективного сталого еколого-орієнтованого розвитку гірських територіальних громад держави важливим є створення, обґрунтування програм відбудови зруйнованих громад та гармонійний розвиток інших, які залишаться після завершення війни відносно непошкодженими. Наступним етапом варто визначити передачу повноважень і бюджетів від державних органів до органів місцевого самоврядування, побудову ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізацію принципів субсидіарності, фінансової самодостатності місцевого самоврядування [14, с. 171].

Також з метою забезпечення життєдіяльності територіальних громад в умовах воєнного стану та підвищення їх спроможності вирішувати завдання в нових реаліях при обґрунтуванні напрямів просторового розвитку територій слід врахувати таке: розвиток потенціалу саморозвитку територіальної громади; проблемно-орієнтоване управління людськими ресурсами громади; цифрові платформи та інструменти управління даними [16, с. 552]; формування в суспільстві екологічної культури як складової сучасного еколого-орієнтованого соціально-економічного розвитку територіальних громад на основі відповідального став-

лення до природного середовища та раціонального використання природних ресурсів. [4, с. 69]; організацію навчання представників територіальних громад щодо впровадження механізмів підтримки підприємств і внутрішньо переміщених осіб; формування бюджетів територіальних громад під час воєнного та повоєнного стану; збереження інтелектуального потенціалу країни в повоєнний час; збереження виробничого потенціалу країни, що забезпечить територіальні громади товарами першої необхідності, військовослужбовців Збройних Сил України – сучасними засобами безпеки та продовольчими товарами; фінансову підтримку життєдіяльності громад; удосконалення регуляторної політики; забезпечення економічної та продовольчої безпеки територіальних громад тощо [7, с. 71].

Як зазначає П. Жук, реалізація напрямів підтримки гірських територій буде ефективнішою при використанні адаптованих до умов України практик, апробованих країнами Європи. Серед них: "покращення транспортної, соціальної, комунальної інфраструктури гірських регіонів; розроблення концепцій і програм розвитку гірських територій та державна підтримка реалізації передбачених ними проектів; створення фондів підтримки гірських територій; надання дотацій сільськогосподарським виробникам у гірських місцевостях та сприяння їх кооперації; підтримка розвитку сфери туризму, курортів, народних промислів і ремесел; сприяння створенню в гірських місцевостях робочих місць у видах промислової діяльності, які не чинять екодеструктивного впливу, орієнтуючись на сферу малого й середнього бізнесу; врахування у механізмах фінансового вирівнювання специфіки гірських територій тощо" [5, с. 30].

На наш погляд найбільш системний та всеосяжний підхід перспективних шляхів розвитку гірських територіальних громад пропонує С. Криштанович, на думку якої для розв'язання найбільш актуальних проблем соціально-економічного розвитку гірських територій, ефективному розміщенню капіталу, реструктуризації наявних виробництв, оптимізації виробничих і фінансових зв'язків, акумуляції й мобілізації інвестиційних ресурсів доцільно створити такий інститут, як підприємницькі корпорації у провідній галузі гірських територій – рекреаційно-туристичній. Ключовою рисою підприємницької корпорації рекреаційно-туристичної галузі гірських територій є саме її диверсифікованість, яка значною мірою сприяє здатності адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Це надасть суб'єктам господарювання додаткові можливості щодо підвищення ефективності за рахунок раціоналізації діяльності підприємств рекреаційно-туристичної галузі; забезпечення конкурентоспроможності цієї галузі в результаті посилення позицій підприємств, що об'єдналися; зниження ризиків господарської діяльності шляхом розподілу їх серед партнерів для об'єднання та інтеграції виробничих ресурсів; утворення організаційних структур для захисту загальних інтересів членів корпорації перед органами державного та регіонального управління [12, с. 212].

На основі аналізу Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020–2022 роки [26] можна виділити декілька нетуристичних напрямів державної політики, які не втратили дотепер своєї актуальності та мають стратегічне значення для розвитку цього регіону на найближчі 10–15 років.

Найбільш важливим і пріоритетним напрямком, на нашу думку, є формування конкурентоспроможної місцевої економіки, що базується на переході від сировинної моделі розвитку до виробництва продукції з високою доданою вартістю і передбачає: розвиток малого та середнього підприємництва; підтримку традиційних видів господарювання (зокрема, вівчарство, ягідництво, садівництво, лісове господарство тощо); створення підприємств із глибокої переробки місцевої сировини; розвиток деревообробної промисловості; створення підприємств із переробки плодово-ягідної продукції; виробництво біоенергії з відходів лісового та сільського господарства; створення індустріальних парків і виробничих кластерів.

Продовженням цього напрямку є підтримка підприємництва та створення робочих місць, що охоплює: підтримку сімейного бізнесу; стимулювання самозайнятості; розвиток кооперативів; створення нових робочих місць; навчання молоді підприємництву; підтримку соціального підприємництва.

Також важливим пріоритетом є поліпшення якості життя населення та розвиток людського капіталу, що передбачає: реалізацію заходів, які спрямовані на скорочення диспропорцій між гірськими і рівнинними територіями (зокрема, модернізацію закладів освіти; розвиток медицини; покращення доступності адміністративних послуг; будівництво спортивної інфраструктури; розвиток культурної інфраструктури; підтримку молоді тощо) та формування сучасних компетентностей населення (зокрема, професійну підготовку кадрів; навчання підприємництву; підтримку молодіжних ініціатив; розвиток професійної освіти відповідно до потреб регіону; популяризацію інноваційних технологій у традиційних видах діяльності тощо).

Реалізувати ці напрями дотепер проблематично через природні обмеження гірських регіонів. Для післявоєнного відновлення доцільним є формування і реалізація концепції інноваційного екологоорієнтованого економічного розвитку Карпатського регіону на основі цифрової трансформації та євроінтеграції, що дозволить подолати наявні обмеження та забезпечити реалізацію вказаних напрямків.

Основою цієї концепції є поєднання цифрової трансформації, інноваційного розвитку та євроінтеграції. Поширення цифрової взаємодії потребує створення відповідної технічної інфраструктури, але забезпечить доступність та безбар'єрність у питаннях освіти та економічних можливостей для населення гірських територій.

Інноваційна та євроінтеграційні складові поєднують поступове долучення до реалізації інструментів європейської Стратегії смарт-спеціалізації (Smart Specialisation Strategy, S3) та розвиток кооперативно-контрактного вирощування адаптованого під умови гірських територій.

З огляду на сучасну політику ЄС, доцільно розглядати смарт-спеціалізацію не як окремий напрям розвитку Карпатського регіону, а як методологічну основу реалізації публічної політики. У такому підході заходи державної підтримки (зокрема, розвиток МСП, туризму, інфраструктури, людського капіталу та екологічної стійкості тощо) стають об'єктами стратегічної концентрації ресурсів, а

S3 визначає механізми їх реалізації через інновації, підприємницьке відкриття, міжсекторальну взаємодію та орієнтацію на унікальні конкурентні переваги територій. Гірські громади Українських Карпат мають значний потенціал у сферах біоекономіки, сталого туризму, деревообробки, відновлюваної енергетики та креативних індустрій що відповідає Стратегії S3.

Підхід S3 дозволить замість загальної підтримки МСП здійснювати вибірково підтримку перспективних спеціалізацій, наприклад, біоекономіку (зокрема, виробництво біоматеріалів, дерев'яне домобудування, біопаливо, біохімію, переробку відходів тощо), лісову економіку, органічне сільське господарство, креативні індустрії, туризм з цифровими комунікаціями (зокрема, цифрові туристичні маршрути, смарт туризм, платформне управління туристичними процесами тощо), деревообробку (зокрема, цифровізацію деревообробки, автоматизацію виробництва, розробку і освоєння нових матеріалів тощо). Ця концепція передбачає розвиток компетентностей саме під смарт-пріоритети, зокрема, цифрові технології, геоінформаційні системи, роботизацію, біотехнології, зелену енергетику тощо.

Підвищення управлінської та економічної спроможності гірських територіальних громад стратегія S3 спроможна забезпечити через реалізацію новітньої концепції чотириланкової спіралі (Quadruple Helix), яка передбачає формування екосистеми, де чотири сектори (органи влади, бізнес, заклади освіти і науки та громадянське суспільство) співпрацюють для створення інновацій та сталого розвитку. Саме ця взаємодія забезпечує так званий «процес підприємницького відкриття» (Entrepreneurial Discovery Process), який «знизу-вгору» формує напрями інноваційної діяльності, що найбільш притаманні даній території.

У межах інноваційної складової також доцільним є розвиток цифрової зайнятості та поєднання її з місцевими конкурентними перевагами. Перспективними напрямками в цьому контексті є: цифровий туризм, електронна комерція локальної продукції, геоінформаційні послуги для управління природними ресурсами, креативні індустрії та екстериторіальні цифрові бізнес-послуги.

Важливість розвитку цифрової зайнятості обумовлюється тим, що карпатські громади мають низку об'єктивних обмежень, зокрема, складний рельєф і транспортну ізольованість, невеликий локальний ринок праці, сезонність туристичної діяльності, обмежені можливості для великого промислового виробництва, відтік молоді та висококваліфікованих кадрів, старіння населення тощо. Більшість державних програм намагаються вирішити ці проблеми шляхом розвитку інфраструктури. Однак цифрова економіка пропонує інший підхід: не переміщувати людей до робочих місць, а переміщувати роботу до людей. Відтак, цифрову зайнятість доцільно розглядати не як окремий сектор економіки, а як механізм підвищення стійкості гірських територій.

До того ж цифрова зайнятість добре інтегрується в стратегію смарт спеціалізації та сприяє формуванню безбар'єрності та інклюзії для населення гірських територій. У межах реалізації смарт-пріоритету «сталий туризм» є потенціал для таких видів цифрової зайнятості, як цифровий маркетинг, платформне бронювання, аналітика туристичних потоків, VR/AR для туристичних продуктів, SMM-менеджмент туристичних дестинацій, контент-менеджмент туристичних порталів

та ін. Для смарт-пріоритету «біоекономіка» є потенціал для: електронної комерції, цифрової сертифікації, простежуваності продукції, управління ланцюгами поставання та ін. Для смарт-пріоритету «лісове господарство» – геоінформаційні системи, дистанційне зондування, дрони, цифровий моніторинг (зокрема, моніторинг пожеж та моніторинг незаконних рубок) та ін. Для смарт-пріоритету «креативні індустрії» – дизайн, мультимедіа, цифровий контент, онлайн-освіта та ін.

Запропонована концепція включає контрактне фермерство, яке визначається вченими як угода між покупцями та фермерами до збору врожаю щодо умов виробництва та маркетингу, але не має одностайної думки серед вчених щодо його економічного та соціального впливу на фермерів. Прихильники з напрямку нової інституційної економіки вважають, що цей механізм дозволяє фермерам отримувати доступ до кредитів, захищати ринки, впроваджувати нові технології та отримувати технічну допомогу, серед інших переваг, що призводить до вищої продуктивності, стабільних цін та покращення доходів. Опоненти з традиції політичної економії зазначають, що контрактне вирощування призводить до заборгованості фермерів, втрати автономії, гендерної нерівності, посилення залежності від агропродовольчих компаній та високого виробничого ризику [27].

Щоб вирішити ці проблеми, агентства з розвитку та політики дедалі частіше виступають за поєднання контрактного фермерства з кооперативами. Учені [27] визначають контрактне фермерство через кооперативи як специфічну гібридну структуру управління. За логікою економіки транзакційних витрат, структури управління – це інституційні домовленості, що формуються або розвивалися для мінімізації витрат на здійснення обміну (транзакційні витрати) між торговими сторонами. У агропродовольчих ланцюгах ці витрати включають пошук та скринінг, переговори, координацію виробництва, збору врожаю, обробки, доставки, переробки та забезпечення виконання договірних умов.

Ідея контрактного фермерства, що включена в запропоновану концепцію розвитку добре узгоджується зі специфікою Українських Карпат, хоча її потрібно адаптувати до особливостей гірських територій. Гірські громади характеризуються такими особливостями аграрної сфери, як: дрібноконтурність земельних ділянок, переважання сімейних господарств, невеликі обсяги виробництва, складна логістика, низька переговорна спроможність виробників, висока частка екологічно чистих територій, значний потенціал виробництва нішевої продукції та ін. Саме ці фактори роблять класичне фермерство менш конкурентоспроможним, але створюють передумови для розвитку контрактних моделей. Відтак, доцільно використовувати не індустріальну модель, характерну для великих агрохолдингів, а кластерно-кооперативну модель контрактного вирощування. У цій моделі фермер виробляє продукцію, кооператив здійснює збір, первинну переробку та логістику, переробне підприємство (в подальшому кооперативне) забезпечує глибоку переробку, громада координує розвиток інфраструктури та підтримує учасників.

Кластерно-кооперативну модель контрактного фермерства можна визначити як механізм реалізації смарт-спеціалізації гірських територіальних громад, який базується на інтеграції дрібних виробників у кластерні мережі через систему сільськогосподарської кооперації та довгострокових контрактних відносин із

переробними підприємствами, торговельними мережами й іншими учасниками ланцюга створення доданої вартості, забезпечуючи узгодження економічних інтересів усіх учасників, зниження транзакційних витрат, стимулювання інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки.

Карпатський регіон має переваги для виробництва продукції з високою доданою вартістю у таких напрямках, як ягідництво (наприклад, лохина, малина, ожина, чорниця, журавлина, смородина та ін.), лікарські рослини (наприклад, ромашка, арніка, чебрець, м'ята, меліса, ехінацея, шавлія та ін.), вівчарство, виробництво органічного молока, бджільництво, грибництво (наприклад, шиїтак, глива, печериці, дикорослі гриби та ін.).

Контрактне вирощування дозволяє: для ягідництва – забезпечити постачання саджанців, консультаційний супровід, гарантований викуп урожаю, премію за органічну продукцію; для вівчарства – отримати гарантоване замовлення на виробництво молока, бринзи, вовни, ягнятини; для бджільництва – забезпечити стандартизацію, фасування, маркетинг, експорт; для лікарських рослин та грибництва – забезпечити замовлення на продукцію. Слід зазначити, що ця практична модель контрактного вирощування потребує створення закупівельних кооперативів, які формуватимуть прийнятні для переробників партії продукції, а також істотну організаційну підтримку органів місцевого самоврядування. На подальших етапах розвитку моделі логічним є створення союзів кооперативів та кооперативних переробних підприємств і прямий вихід через кооперативи на закордонні ринки, що сприятиме перерозподілу створеної вартості на користь місцевих виробників гірських територій.

На відміну від класичної моделі контрактного фермерства, де взаємодія відбувається між фермером і компанією, у Карпатському регіоні громада має виступати активним учасником цієї системи відносин. Вона може: створювати агропарки, формувати земельні банки, підтримувати кооперативи, будувати холодильні комплекси, розвивати логістичні центри, співфінансувати сертифікацію органічної продукції, організовувати навчання фермерів, залучати грантове фінансування та ін.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Проведений аналіз засвідчує, що сталий еколого-орієнтований розвиток територіальних громад Українських Карпат у сучасних умовах набуває статусу не лише програмної декларації, а й практичного управлінського імперативу, оскільки саме на локальному рівні концентруються наслідки війни, демографічні та міграційні зрушення, інфраструктурні втрати й екологічні ризики, тоді як децентралізація надала громадам інструменти, без яких результативна відбудова та довгострокове планування є неможливими.

Водночас, попри розширення повноважень, спроможність карпатських громад до реалізації еколого-орієнтованих стратегій стримується дефіцитом управлінських кадрів і компетентностей, неузгодженістю пріоритетів між мешканцями та владою, обмеженою ресурсною базою, а також потребою швидко

поєднувати відновлення з підвищенням економічної активності; у таких умовах стратегічне планування має інтегрувати екологічні обмеження територій і потенціал природних екосистем, спираючись на принципи довгостроковості, участі стейкхолдерів та доказовості управлінських рішень.

Перспективні напрями удосконалення місцевої політики розвитку доцільно пов'язувати із поглибленням партнерств із громадами ЄС і використанням адаптованих європейських практик підтримки гірських територій, із розвитком туристично-рекреаційної спеціалізації як бази диверсифікації місцевої економіки, із формуванням екологічної культури та сучасних цифрових інструментів управління, а також із застосуванням фінансового вирівнювання, що враховує гірську специфіку; у підсумку, досягнення сталих результатів потребує інституційного посилення місцевого врядування, розбудови механізмів міжсекторної взаємодії та послідовного переходу від фрагментарних заходів відбудови до комплексної траєкторії еколого-орієнтованого розвитку.

Концепція інноваційного екологоорієнтованого економічного розвитку Карпатського регіону на основі цифрової трансформації та євроінтеграції сприятиме післявоєнній відбудові ланцюгів створення вартості на інноваційних засадах та забезпечуватиме можливості включеного в екосистему ЄС розвитку територій Карпатського регіону. Поєднання цифрової трансформації, інноваційного розвитку та адаптованих механізмів агропродовольчих ланцюгів створення доданої вартості гірських територій дозволить подолати наявні обмеження, зменшити цифровий розрив та пом'якшити територіальні диспропорції.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні прикладних механізмів впровадження запропонованої кластерно-кооперативної моделі контрактного фермерства та оцінюванні практичної ефективності інструментів смарт-спеціалізації і цифрової трансформації на рівні конкретних гірських громад Українських Карпат задля їхньої інтеграції в європейський економічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безсмертнюк Т. П., Тишук І. В., Пасічник М. П. Нормативно-правове регулювання розвитку екологічного туризму в Україні. *Наукові перспективи*. 2025. № 4(58). С. 423-436. DOI: 10.52058/2708-7530-2025-4(58)-423-436
2. Бігун Р., Литвин В. Моделювання процесів розвитку територіальних громад. *Energy engineering and control systems*. 2022. Vol. 8, Num. 1. С. 173. DOI: 10.23939/sisn2022.11.173
3. Блажівська М. А. Особливості впровадження публічно-управлінських механізмів розвитку територіальних громад. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 1. С. 173-186. DOI: 10.34213/tp.20.01.22
4. Гарашук О., Куценко В., Кудерова А. Екологічна культура як складова сучасного соціально-економічного розвитку та проблеми її формування в суспільній свідомості. *Вісник економіки*. 2025. Вип. 2. С. 60–71. DOI: 10.35774/visnyk2025.02.060.
5. Жук П. В. Актуальні завдання політики соціально-економічного розвитку гірських територій в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 3. С. 27-31.
6. Жук П. В. Питання ідентифікації та шляхи підтримки розвитку гірських територій України. *Регіональна економіка*. 2020. № 3. С. 23-34. DOI: 0.36818/1562-0905-2020-3-3

7. Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю. Методичний підхід до вибору напрямів просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану. *Бізнес Інформ*. 2022. № 7. С. 67-73.
8. Кизим М. О., Семигуліна І. Б., Ярошенко І. В. Чинники просторового розвитку територіальних громад у системі публічного управління територіями. *Проблеми економіки*. 2022. № 2. С. 83-92.
9. Костик Р. П. Закордонний досвід публічного регулювання соціально-економічним розвитком територій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2025. № 4. 10.32702/2307-2156.2025.4.20
10. Кравців В. С., Жук П. В. Розвиток гірських територій України у парадигмі європейського досвіду. *Економіка України*. 2018. № 5. С. 61-72.
11. Кравчук С. Л. Ставлення до децентралізації та інтеграції мігрантів у місцеву громаду. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. 2022. № 20(49). С. 25-36. [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-20\(49\)-25-36](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-20(49)-25-36)
12. Криштанович С. В. Публічний менеджмент соціально-економічного розвитку гірських територій Карпатського регіону : монографія. Львів : ЛДУФК, 2017. 207 с.
13. Ксьонжик І. В., Потравка Л. О., Замковий В. М. Соціально-економічний розвиток територіальних громад в Україні в контексті децентралізації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 11. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.11.3>
14. Липова С., Прямухіна Н. Перспективи розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2022. № 3. С. 167-171.
15. Лопушинський І. П., Філіппова В. Д., Плющ Р. М. Механізми забезпечення сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2022. № 4. С. 154-160. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.4.22>
16. Микитась І. М. Сучасні інструменти управління регіональним економічним розвитком. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 3(13). С. 542-553. [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3\(13\)-542-553](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3(13)-542-553)
17. Паньків Н. Є. Соціально-екологічний підхід до розроблення стратегії сталого розвитку туризму територіальних громад. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. Т. 30, № 3. С. 71-76. <https://doi.org/10.36930/40300313>
18. Полторак А. С. Організація соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Modern economics*. 2022. № 33. С. 88-98. [https://doi.org/10.31521/modecon.V33\(2022\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V33(2022)-12)
19. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. *Офіційний вісник України*. 31.03.2017., № 26, стор. 86, стаття 752, код акта 85344/2017
20. Сvida І. В. Роль гірських територій в контексті стійкого розвитку українських Карпат. *Економічний форум*. 2014. № 2. С. 64-71.
21. Химинець В. В. Перспективи еколого-економічного розвитку Карпатського регіону. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2016. Вип. 1(2). С. 23-29.
22. Хольченков М. Аналіз зарубіжних моделей реалізації політики регіонального розвитку. *Наукові перспективи*. 2025. № 3(57). С. 571-584. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-3\(57\)-571-584](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-3(57)-571-584)
23. Цвірко К. Концептуальні засади сталого територіального розвитку як об'єкта публічного управління. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 5(45). С. 522-533. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5\(45\)-522-533](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5(45)-522-533)

24. Official website of the European Union. A vision for rural areas towards 2040. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/long-term-vision-rural-areas_en#eu-rural-action-plan

25. Pietrzyk I. Regionalna polityka UE. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2020. 311 s.

26. Про затвердження Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2019 р. № 880. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/880-2019-%D0%BF#Text>

27. Mugwagwa I., Bijman J., Trienekens J. Contract farming through cooperatives and smallholder satisfaction: Evidence from Malawi. World Development Perspectives. 2026. Vol. 43. <https://doi.org/10.1016/j.wdp.2026.100799>.

Конфлікт інтересів: автори засвідчують, що, незважаючи на те, що один із авторів статті є членом редакційної колегії цього журналу, процес рецензування, прийняття рішення щодо публікації та редагування проводилися незалежно, без його участі чи впливу. Остаточне рішення ухвалювалося іншими членами редакційної колегії, які не є співавторами. Будь-які потенційні конфлікти інтересів були повністю усунені шляхом зовнішнього контролю процесу.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2026

Стаття рекомендована до друку 06.04.2026

Опубліковано 29.05.2026

Tomasz Michalski, D.Sc. of Earth Sciences in the field of Geography, Professor of the Department of Political Geography of the Institute of Social Sciences University of Gdansk, 7 Professor Maria Janion Street, 80-309 Gdansk, Poland

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-7916-9620>

E-mail: tomasz.michalski@ug.edu.pl

Oleksandr Radchenko, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor; Honored Education Worker of Ukraine, professor of the Department of Public Management and Administration of the G.E.Veynshtcyn Educational and Scientific Institute of Economics, Management and Business, Odessa National University of Technology, Kanatna St., 112, Odessa, 65039, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0437-6131>

e-mail: oleksander.radchenko@ug.edu.pl

Valerii Babaiev, PhD in public administration, associate professor, department of economic policy and management, Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration», V. N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8652-2974>

e-mail: babaevV@ukr.net

SUSTAINABLE ENVIRONMENTALLY-ORIENTED DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN CARPATHIANS AS A KEY DIRECTION OF THE EUROPEAN INTEGRATION PROGRESS OF POST-WAR UKRAINE

Abstract. The article presents the results of a scientific and applied analysis of the problems and prospects for sustainable environmentally-oriented development of territorial communities in the Ukrainian Carpathians in the context of decentralization, European integration, and post-war recovery. The research is conducted within the framework of deepening

decentralization processes, implementing the European integration course, and addressing the needs of post-war reconstruction. The aim of the work is to generalize the current state of mountain communities, identify key constraints on their socio-economic and environmental capacity, and substantiate directions for improving local development policies through the implementation of European approaches to supporting mountain areas. It is argued that the local government reform has expanded the administrative and financial capacities of communities in the Carpathian region; however, their practical implementation is complicated by a shortage of qualified personnel, misalignment of priorities between the population and authorities, demographic and migration shifts, as well as the escalation of environmental risks exacerbated by military actions. The necessity of integrating environmental constraints and territorial potential into strategic planning processes is substantiated. This involves combining infrastructure restoration with the development of the tourism and recreation sector, supporting small and medium-sized enterprises, fostering environmental culture, and improving financial equalization tools considering the specificities of mountain areas. It is concluded that enhancing the capacity of Carpathian communities requires institutional strengthening of local governance, intensifying partnerships with EU communities, and implementing adapted European practices for supporting mountain territories.

A concept of innovative environmentally oriented economic development for the Carpathian region based on digital transformation and European integration is proposed. The concept incorporates the adaptation of the European Smart Specialisation Strategy instruments to the specific conditions of the Carpathian region. The study examines the potential for developing digital employment in mountainous areas, identifying the types of employment that correspond to the region's smart specialisation priorities. Furthermore, a cluster-based cooperative model of contract farming for the Carpathian region is proposed, highlighting the opportunities for contractual arrangements and describing the mechanism of stakeholder interaction.

Keywords: *public governance, sustainable environmentally-oriented development, territorial community, Ukrainian Carpathians, digital transformation; Smart Specialisation; digital employment; contract farming; cluster-based cooperative model.*

In cites: Michalski, T., Radchenko, O. V., & Babaiev, V. Yu. (2026). Sustainable environmentally-oriented development of the Ukrainian Carpathians as a key direction of the European integration progress of post-war Ukraine. *Theory and Practice of Public Administration*, 1(82), 159–176. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2026-1-09> [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Bezsmertnyuk, T. P., Tyshchuk, I. V., & Pasichnyk, M. P. (2025). Regulatory framework for the development of ecological tourism in Ukraine. *Scientific Perspectives*, 4(58), 423–436. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-4\(58\)-423-436](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-4(58)-423-436) [in Ukrainian].
2. Bihun, R., & Lytvyn, V. (2022). Modeling of territorial communities development processes. *Energy Engineering and Control Systems*, 8(1), 173. <https://doi.org/10.23939/sisn2022.11.173> [in Ukrainian].
3. Blazhivska, M. A. (2020). Peculiarities of implementation of public management mechanisms for the development of territorial communities. *Theory and Practice of Public Administration*, 1, 173–186. <https://doi.org/10.34213/tp.20.01.22> [in Ukrainian].

4. Harashchuk, O., Kutsenko, V., & Kudierova, A. (2025). Ecological culture as a component of modern socio-economic development and problems of its formation in public consciousness. *Herald of Economics*, 2, 60–71. <https://doi.org/10.35774/visnyk2025.02.060> [in Ukrainian].
5. Zhuk, P. V. (2018). Current tasks of the policy of socio-economic development of mountain territories in Ukraine. *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, 3, 27–31. [in Ukrainian].
6. Zhuk, P. V. (2020). Issues of identification and ways to support the development of mountain territories of Ukraine. *Regional Economy*, 3, 23–34. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-3-3> [in Ukrainian].
7. Ivanov, Yu. B., & Ivanova, O. Yu. (2022). Methodical approach to choosing directions of spatial development of united territorial communities in conditions of decentralization and martial law. *Business Inform*, 7, 67–73. [in Ukrainian].
8. Kyzym, M. O., Semyhulina, I. B., & Yaroshenko, I. V. (2022). Factors of spatial development of territorial communities in the system of public administration of territories. *Problems of Economy*, 2, 83–92. [in Ukrainian].
9. Kostyk, R. P. (2025). Foreign experience of public regulation of socio-economic development of territories. *Public Administration: Improvement and Development*, 4. <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.4.20> [in Ukrainian].
10. Kravtsiv, V. S., & Zhuk, P. V. (2018). Development of mountain territories of Ukraine in the paradigm of European experience. *Economy of Ukraine*, 5, 61–72. [in Ukrainian].
11. Kravchuk, S. L. (2022). Attitudes towards decentralization and integration of migrants into the local community. *Bulletin of Postgraduate Education. Series "Social and Behavioral Sciences"*, 20(49), 25–36. [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-20\(49\)-25-36](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-20(49)-25-36) [in Ukrainian].
12. Kryshchanovych, S. V. (2017). Public management of socio-economic development of mountain territories of the Carpathian region. LDUFK. [in Ukrainian].
13. Ksonzhyk, I. V., Potravka, L. O., & Zamkovyi, V. M. (2020). Socio-economic development of territorial communities in Ukraine in the context of decentralization. *Public Administration: Improvement and Development*, 11. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.11.3> [in Ukrainian].
14. Lypova, S., & Priamukhina, N. (2022). Prospects for the development of united territorial communities in Ukraine. *Bulletin of the Student Scientific Society of Vasyl Stus DonNU*, 3, 167–171. [in Ukrainian].
15. Lopushynskiy, I. P., Filippova, V. D., & Plyushch, R. M. (2022). Mechanisms for ensuring sustainable development of territorial communities in conditions of decentralization of power in Ukraine. *Bulletin of Kherson National Technical University*, 4, 154–160. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.4.22> [in Ukrainian].
16. Mykytas, I. M. (2025). Modern tools for managing regional economic development. *Successes and Achievements in Science*, 3(13), 542–553. [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3\(13\)-542-553](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3(13)-542-553) [in Ukrainian].
17. Pankiv, N. Ye. (2020). Socio-ecological approach to developing a strategy for sustainable tourism development of territorial communities. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 30(3), 71–76. <https://doi.org/10.36930/40300313> [in Ukrainian].
18. Poltorak, A. S. (2022). Organization of socio-economic development of territorial communities. *Modern Economics*, 33, 88–98. [https://doi.org/10.31521/modecon.V33\(2022\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V33(2022)-12) [in Ukrainian].
19. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2017, March 16). On approval of the Strategy for the Development of Tourism and Resorts for the period until 2026: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 16, 2017 No. 168-r. *Official Bulletin of Ukraine*, 26, 86, Article 752. [in Ukrainian].

Michalski T., Radchenko O. V., Babaiev V. Yu. Sustainable environmentally-oriented development of the Ukrainian Carpathians as a key direction of the European integration progress of post-war Ukraine

20. Svyda, I. V. (2014). The role of mountain territories in the context of sustainable development of the Ukrainian Carpathians. *Economic Forum*, 2, 64–71. [in Ukrainian].

21. Khymynets, V. V. (2016). Prospects for ecological and economic development of the Carpathian region. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics*, 1(2), 23–29. [in Ukrainian].

22. Kholchenkov, M. (2025). Analysis of foreign models of regional development policy implementation. *Scientific Perspectives*, 3(57), 571–584. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-3\(57\)-571-584](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-3(57)-571-584) [in Ukrainian].

23. Tsvirko, K. (2025). Conceptual foundations of sustainable territorial development as an object of public administration. *Scientific Innovations and Advanced Technologies*, 5(45), 522–533. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5\(45\)-522-533](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5(45)-522-533) [in Ukrainian].

24. European Commission. (n.d.). A vision for rural areas towards 2040. Official website of the European Union. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/long-term-vision-rural-areas_en#eu-rural-action-plan

25. Pietrzyk, I. (2020). EU regional policy. Wydawnictwo Naukowe PWN SA [in Polish].

26. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019, October 20). On approval of the State Program for the Development of the Ukrainian Carpathian Region for 2020–2022 (Resolution No. 880). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/880-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

27. Mugwagwa, I., Bijman, J., & Trienekens, J. (2026). Contract farming through cooperatives and smallholder satisfaction: Evidence from Malawi. *World Development Perspectives*. 43. <https://doi.org/10.1016/j.wdp.2026.100799>.

Conflict of Interest: The authors declare that although one of the authors is a member of the editorial board of this journal, the peer review, editing, and publication decision-making processes were conducted independently, without their involvement or influence. The final decision was made by other members of the editorial board who are not co-authors. Any potential conflicts of interest were fully mitigated through external oversight of the process.

The article was received by the editors 05.03.2026

The article is recommended for printing 05.04.2026

Published 29.05.2026